

УДК 343

<https://orcid.org/0000-0003-3423-8896>DOI <https://doi.org/10.32703/2663-6352/2021-1-9-111-119>*Осадчий Володимир Іванович**доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри правосуддя**Державного університету інфраструктури та технологій,*

**УМИСНЕ ПОРУШЕННЯ ВИМОГ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ЗАПОБІГАННЯ ТА
ПРОТИДІЮ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЮ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ
ШЛЯХОМ, ФІНАНСУВАННЮ ТЕРОРИЗМУ ТА ФІНАНСУВАННЮ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ
ЗБРОЇ МАСОВОГО ЗНИЩЕННЯ
(ст. 209¹ КК УКРАЇНИ)**

Анотація. Автор зазначає, що ст. 209-1 КК України, в якій передбачена відповідальність за умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, не дивлячись на внесені зміни, потребує корегування.

В цьому зв'язку досліджено зміст обох її частин: зроблено акценти на умисному характері діяння, способі та предметі розголошення інформації фінансового моніторингу, розглянуто питання щодо органу, якому подається інформація про фінансові операції, що відповідно до закону підлягають фінансовому моніторингу.

Пропонується авторський варіант проекту ст. 209-1 КК України.

Ключові слова та словосполучення: інформація про фінансові операції, фінансовий моніторинг, спеціально уповноважений орган, розголошення, кримінальна відповідальність.

Annotation. Law N. 430-IV of January 16, 2003 of the Criminal Code of Ukraine was supplemented by Article 209-1 - "Intentional violation of the law on prevention and counteraction to legalization (laundering) of proceeds from crime."

This article of the Criminal Code has been amended. Never the less, to the current version of Part 1 and Part 2 of Art. 209-1 of the Criminal Code of Ukraine the reare remarks.

In particular, the reare questions about the appropriateness of the instructions in Part 1 of Art. 209-1 of the Criminal Code of Ukraine on inten to factions. We consider such an instruction superfluous. After all, according to the basic law, a personis obliged to notify the specially authorized body about financial transactions subject to financial monitoring.

Further. And in Part 1, and Part 2 of Art. 209-1 of the Criminal Code of Ukraine uses the term "central executive body that implements state policy in the field of preventing and combating legalization (laundering) of proceeds from crime, terrorist financing and financing the proliferation of weapons of mass destruction." This, of course, overloads the disposition of the article. It is more expedient in Art. 209-1 of the Criminal Code of Ukraine to use the term "specially authorized body", and its content to disclose in the Note to this article.

In addition, we consider it more optimal not to listin the disposition of Part 1 of Art. 209-1 of the Criminal Code of Ukraine method so faction, and to indicatenon-compliance by the subject of primary financial monitoring of the conditions for providingin for mation about the financial transaction to a specially authorized body. After all, the seconditions are clearly defined in the basic law.

Finally, on the method and subject of disclosure of financial monitoring information. It is not necessary to emphasize disclosure "in any form". Because the very fact that the method of disclosure is not specified, already speaks of any disclosure.

The subject of disclosure does not need to be detailed – it overloads the disposition. Suffice it to say any information about financial transactions that is subject to financial monitoring and any other information received from or provided to a specially authorized body.

The author's version of the new edition of Art. 209-1 of the Criminal Code of Ukraine is offered.

Key words and phrases: information on financial transactions, financial monitoring, specially authorized body, disclosures, criminal liability.

Постановка проблеми. Законом N 430-IV від 16.01.2003 КК України було доповнено статтею 209-1 – «Умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом». Дана стаття КК піддавалась змінам. Тим не менше, і до чинної редакції ч. 1 та ч. 2 ст. 209-1 КК України наявні зауваження.

Так, виникають питання щодо доцільності вказівки в ч. 1 ст. 209-1 КК України на умисність діянь. Вважаємо таку вказівку зайвою. Адже відповідно до базового Закону особа зобов'язана повідомляти спеціально уповноважений орган про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу.

Крім того, і в ч. 1, і в ч. 2 ст. 209-1 КК України вживається термін «центральный орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення». Це, безумовно, переважніше диспозиції статті. Доцільніше в ст. 209-1 КК України вжити термін «спеціально уповноважений орган», а його зміст розкрити в Примітці до цієї статті.

Далі. В диспозиції ч. 1 ст. 209-1 КК України перераховані способи діяння. Доцільніше, на наш погляд, вказати на недотримання суб'єктом первинного фінансового моніторингу умов надання інформації про фінансову операцію спеціально уповноваженому органу. Адже ці умови чітко визначені в базовому Законі.

І щодо способу та предмету розголошення інформації фінансового моніторингу. Робити акцент на розголошенні «у будь-якому вигляді» не потрібно. Бо сам факт того, що спосіб розголошення не конкретизується, вже говорить про будь-яке розголошення. *Предмет розголошення* також не потрібно деталізувати. Достатньо вказати – це будь-яка інформація про фінансові операції, що є об'єктом фінансового моніторингу та будь-яка інша інформація, яка отримується від спеціально уповноваженого органу чи надається йому.

Викладеним і обумовлюється необхідність дослідження.

Мета статті. Стаття присвячена виробленню оптимальної редакції ч. 1 та ч. 2 ст. 209-1 Кримінального кодексу України. Своєчасність дослідження визначається тим, що запропонована редакція ч. 1 та ч. 2 ст. 209-1 КК України дозволять усунути переважання тексту статті, сприятиме однозначному розумінню кримінально-правової заборони та правильному її застосуванню.

Аналіз останніх досліджень, публікацій. За час існування ст. 209-1 КК України досліджувалась і як окремий предмет, і в контексті посягань на відносини в сфері господарської діяльності. Серед авторів Н. О. Гуророва, О. О. Дудоров, О. В. Процюк, В. В. Чернєй та ін. Тим не менше, нами обґрунтовано нові пропозиції щодо необхідності її оптимізації.

Виклад основного матеріалу. Законом N 430-IV від 16.01.2003 КК України було доповнено статтею 209-1 – «Умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом».

З часом дана стаття КК піддавалась змінам. Тим не менше, і до чинної редакції ч. 1 та ч. 2 ст. 209-1 КК України наявні зауваження, чим і обумовлене звернення до них з метою оптимізації.

Простежити зміни в ч. 1 ст. 209-1 КК України наглядніше в порівняльній таблиці №1.

Таблиця №1

Початкова редакція ч. 1 ст. 209-1 КК України та її послідуочі зміни

Початкова редакція ч.1 ст.209-1 КК	Ред. ч.1 ст.209-1 КК від 18.05.2010 р.	Ред. ч.1 ст.209-1 КК від 6.12.2019 р.
------------------------------------	--	---------------------------------------

<p>від 16.01.2003 р.</p>		
<p>повторне умисне неподання інформації про фінансові операції або повторне умисне подання завідомо недостовірної інформації про фінансові операції, які підлягають внутрішньому або обов'язковому фінансовому моніторингу, <u>спеціально уповноваженому органу виконавчої влади з питань фінансового моніторингу</u></p>	<p>умисне неподання, несвочасне подання або подання недостовірної інформації про фінансові операції, що відповідно до закону підлягають фінансовому моніторингу, <u>спеціально уповноваженому центральному органу виконавчої влади із спеціальним статусом з питань фінансового моніторингу,</u> <i>якщо такі діяння заподіяли істотну шкоду охоронюваним законом правам, свободам чи інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб</i></p>	<p>умисне неподання, несвочасне подання або подання недостовірної інформації про фінансові операції, що відповідно до закону підлягають фінансовому моніторингу, <u>центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення,</u> <i>якщо такі діяння заподіяли істотну шкоду охоронюваним законом правам, свободам чи інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб</i></p>

В Таблиці №1 показано як змінювалась диспозиція ч. 1 ст. 209-1 КК України.

1.1. Спершу зауважимо щодо вказівки в ч. 1 ст. 209-1 КК України на умисність діянь.

В початковій її редакції відповідальність встановлювалась за **умисне повторне умисне неподання** інформації про фінансові операції або **умисне повторне умисне подання завідомо недостовірної інформації** про фінансові операції, які підлягають внутрішньому або обов'язковому фінансовому моніторингу. При подальших змінах відмовились від повторності правопорушень. В той же час передбачили відповідальність не лише за **умисне неподання, несвочасне подання** інформації про фінансові операції, що відповідно до закону підлягають фінансовому моніторингу, але й за **умисне подання недостовірної** інформації.

В усіх згаданих редакціях ч. 1 ст. 209-1 КК України зроблено акцент на **умисність** діянь. На наш погляд, така вказівка є зайвою. Згідно ст. 8 ЗУ «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (далі – **ЗУ**), суб'єкт первинного фінансового моніторингу **зобов'язаний**, зокрема, стати на облік у спеціально уповноваженому органі як суб'єкт первинного фінансового моніторингу; забезпечувати відповідно до вимог, встановлених відповідним суб'єктом державного фінансового моніторингу, належну організацію та проведення первинного фінансового моніторингу, що належним чином *надасть можливість* виявити порогові та підозрілі фінансові операції (діяльність) незалежно від рівня ризику ділових відносин з клієнтом (проведення фінансових операцій без встановлення ділових відносин) та повідомляти про них спеціально уповноважений орган; *повідомляти*

спеціально уповноважений орган про порогові фінансові операції та підозрілі фінансові операції (діяльність).

Відповідно до п. 67 ст. 1 ЗУ, **фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу** (а саме за умисне неподання, несвоєчасне подання або подання недостовірної інформації про них і передбачена відповідальність в ч. 1 ст. 209-1 КК України), це – порогові фінансові операції, підозрілі фінансові операції (діяльність). Зміст порогових фінансових операцій розкрито в ст. 20 ЗУ, зміст підозрілих фінансових операцій (діяльності) – в ст. 21 ЗУ.

Таким чином, якщо особа зобов'язана повідомляти спеціально уповноважений орган про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, знає як це робити і робить це неналежним чином, значить вона це робить умисно. Тому немає необхідності в ч. 1 ст. 209-1 КК України акцентувати увагу на умисності діянь.

1.2. Щодо вказівки в ч. 1 ст. 209-1 КК України **на орган, якому подається інформація** про фінансові операції, що відповідно до закону підлягають фінансовому моніторингу.

В початковій редакції ч. 1 ст. 209-1 КК України йдеться про **спеціально** уповноважений орган виконавчої влади з питань фінансового моніторингу. В подальших редакціях – про **спеціально** уповноважений центральний орган виконавчої влади із спеціальним статусом з питань фінансового моніторингу та про **центральный** орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

ЗУ неодноразово вживає термін «спеціально уповноважений орган». А в п. 55 ст. 1 ЗУ розкиває його зміст. **Спеціально уповноважений орган** – центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

Тому доцільним вважаємо вживання терміну «спеціально уповноважений орган» і в ч. 1 2 ст. 209-1 КК України.

В ч. 2 ст. 209-1 КК України також вжито термін «центральный орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення». Пропонуємо замість цього терміну вживати термін – «спеціально уповноважений орган».

1.3. Щодо вказівки в ч. 1 ст. 209-1 КК України **на способи діяння особи**.

В чинній редакції ч. 1 ст. 209-1 КК України встановлена відповідальність за умисне **неподання, несвоєчасне подання** або **подання недостовірної інформації** про фінансові операції, що відповідно до закону підлягають фінансовому моніторингу, центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

ЗУ визначає перелік суб'єктів первинного фінансового моніторингу, їх завдання та обов'язки. Наприклад, вони зобов'язані повідомляти спеціально уповноважений орган про фінансові операції з готівкою не пізніше п'ятого робочого дня місяця, наступного за місяцем, в якому фінансові операції були здійснені (ст. 8, 20 ЗУ).

Як бачимо, діяльність суб'єктів первинного фінансового моніторингу чітко регламентована. Вони знають яку інформацію про фінансову операцію і коли повинні подавати спеціально уповноваженому органу. Тому, чи доцільно в ч. 1 ст. 209-1 КК України говорити про **неподання, несвоєчасне подання** або **подання недостовірної інформації**? Оптимальніше вказати, що суб'єкт первинного фінансового моніторингу не дотримав умов надання інформації про фінансову операцію спеціально уповноваженому органу. Ці умови визначені ЗУ.

Зважаючи на викладене, редакція ч. 1 ст. 209-1 КК України могла б бути такою: **«Порушення суб'єктом первинного фінансового моніторингу умов надання інформації про фінансові операції, що відповідно до закону підлягають фінансовому моніторингу, спеціально уповноваженому органу,**

якщо такі діяння заподіяли істотну шкоду охоронюваним законом правам, свободам чи інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб».

Дослідимо зміст диспозиції ч. 2 ст. 209-1 КК України, представивши її в порівняльній таблиці №2.

Таблиця №2

Початкова редакція ч. 2 ст. 209-1 КК України та її послідуючі зміни

Початкова редакція ч.2 ст.209-1 КК від 16.01.2003 р.	Редакція ч.2 ст.209-1 КК від 18.05.2010 р.	Редакція ч.2 ст.209-1 КК від 6.12.2019 р.
<p>незаконне розголошення у будь-якому вигляді інформації, яка надається спеціально уповноваженому органу виконавчої влади з питань фінансового моніторингу, особою, якій ця інформація стала відома у зв'язку з професійною або службовою діяльністю</p>	<p>розголошення у будь-якому вигляді інформації, яка відповідно до закону надається спеціально уповноваженому центральному органу виконавчої влади із спеціальним статусом з питань фінансового моніторингу, особою, якій ця інформація стала відома у зв'язку з професійною або службовою діяльністю, якщо такі дії заподіяли істотну шкоду охоронюваним законом правам, свободам чи інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб</p>	<p>розголошення у будь-якому вигляді таємниці фінансового моніторингу або факту обміну інформацією про фінансову операцію та її учасників між суб'єктами первинного фінансового моніторингу, суб'єктами державного фінансового моніторингу, іншими державними органами, а також факту надання (одержання) запиту, рішення чи доручення центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, або надання (одержання) відповіді на такий запит, рішення чи доручення особою, якій ця інформація стала відома у зв'язку з її професійною або службовою діяльністю, якщо такі дії заподіяли істотну шкоду охоронюваним законом правам, свободам чи інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб</p>

Як видно з Таблиці №2, умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення проявляється розголошенням певної інформації у будь-якому вигляді.

2.1. Щодо способу розголошення.

Вважаємо, що робити акцент на тому, що розголошення відбувається *у будь-якому вигляді* не потрібно. Адже сам факт того, що спосіб розголошення не конкретизується, вже говорить про будь-яке розголошення. А тому слова «у будь-якому вигляді» лише перевантажують диспозицію статті.

Зміст терміну «розголошувати» цілком зрозумілий. Це означає: піддавати розголосі, обнародувати що-небудь; розповсюджувати; робити широковідомим, популярним.¹ Головним при розголошенні, як наприклад в нашому випадку, є факт того, що певна інформація стала доступна іншим особам, незалежно від способу розголошення.

До речі, саме таким чином, *не говорячи про будь-який спосіб розголошення*, побудована стаття 387 КК – «Розголошення даних оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування». Наприклад, її ч. 1 представлена так: «Розголошення без письмового дозволу прокурора, слідчого або особи, яка провадила оперативно-розшукову діяльність, даних оперативно-розшукової діяльності або досудового розслідування особою, попередженою в установленому законом порядку про обов'язок не розголошувати такі дані». Аналогічний підхід застосований і при конструюванні ст. 232 КК – розголошення комерційної або банківської таємниці; ст. 232-1 КК – незаконне використання інсайдерської інформації; ст. 328 КК – розголошення державної таємниці.

2.2. Щодо предмету розголошення.

В початковій редакції ч. 2 ст. 209-1 КК України предметом злочину визнано інформацію, яка надається спеціально уповноваженому органу виконавчої влади з питань фінансового моніторингу. Пізніше – інформацію, яка відповідно до закону надається спеціально уповноваженому центральному органу виконавчої влади із спеціальним статусом з питань фінансового моніторингу. В чинній редакції це – **таємниця фінансового моніторингу** або **факт обміну інформацією** про фінансову операцію та її учасників між суб'єктами первинного фінансового моніторингу, суб'єктами державного фінансового моніторингу, іншими державними органами, а також **факт надання** (одержання) запиту, рішення чи доручення центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, **або надання** (одержання) відповіді на такий запит, рішення чи доручення.

Що представляє собою **таємниця фінансового моніторингу**? Відповідно до п. 59 ст. 1 ЗУ це – інформація, отримана під час проведення державного фінансового моніторингу спеціально уповноваженим органом, саме: інформація про фінансові операції та їх учасників, додаткова інформація, інша інформація, що може бути пов'язана з підозрою у легалізації (відмиванні) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванні тероризму та/або фінансуванні розповсюдження зброї масового знищення та/або іншими незаконними фінансовими операціями.

Фінансова операція – це будь-які дії щодо активів клієнта, вчинені за допомогою суб'єкта первинного фінансового моніторингу або про які стало відомо суб'єктам первинного фінансового моніторингу, зазначеним у підпунктах «а» – «д» п. 7 ч. 2 ст. 6 ЗУ, у рамках ділових відносин з клієнтом, суб'єктам державного фінансового моніторингу, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, або державним органам, що проводять діяльність у сфері запобігання та протії легалізації (відмиванні) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванні тероризму та/або фінансуванні розповсюдження зброї масового знищення, правоохоронним та розвідувальним органам України в рамках виконання ЗУ (п. 65 ст. 1 ЗУ).

Додаткова інформація – відомості про фінансові операції, що є об'єктом фінансового моніторингу, та пов'язані з ними фінансові операції, відомості про їх учасників, інша наявна у суб'єкта первинного фінансового моніторингу інформація або інформація, що має зберігатися у такого суб'єкта відповідно до вимог законодавства, зокрема інформація з обмеженим доступом, копії документів або

інформація з них, необхідні для виконання завдань, покладених на спеціально уповноважений орган (п.21 ст. 1 ЗУ).

Об'єкт фінансового моніторингу – це дії з активами, пов'язані з відповідними учасниками фінансових операцій, які їх проводять, за умови наявності ризиків використання таких активів з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та/або фінансування розповсюдження зброї масового знищення, а також будь-яка інформація про такі дії чи події, активи та їх учасників (п. 41 ст. 1 ЗУ).

Отже, **фактично предметом розголошення** може бути будь-яка інформація про фінансові операції, що є об'єктом фінансового моніторингу та будь-яка інша інформація, яка отримується від спеціально уповноваженого органу чи надається йому у зв'язку з виконанням цим органом завдань по запобіганню та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

Таким чином, ч.2 ст. 209-1 КК України може бути представлено так: «Розголошення інформації про фінансові операції, що є об'єктом фінансового моніторингу, будь-якої іншої інформації, яка отримується від спеціально уповноваженого органу чи надається йому у зв'язку з виконанням цим органом покладених на нього завдань, особою, якій ця інформація стала відома у зв'язку з її професійною або службовою діяльністю, якщо такі дії заподіяли істотну шкоду охоронюваним законом правам, свободам чи інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб».

Роз'яснення змісту поняття «спеціально уповноважений орган» можна надати в Примітці до ст. 209-1 КК України.

Примітка: спеціально уповноважений орган – це центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

Література:

1. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. Т.2: Особлива частина. – Х: Право, 2013, с.203-297.
2. Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник. – К.: Атіка, 2009, с.287-289.
3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. – К.: Юрінком Інтер, 2016, с.482-484.
4. Новий тлумачний словник української мови. У трьох томах. – К.: Вид-во «Аконіт», 2008. Видання друге, виправлене. Т.3, с. 154.